

MONTESSORI METODIKASIDA BOLALARGA EKOLOGIK TARBIYA BERISH

Tilavova N.T.

Qarshi Davlat Universiteti

Maktabgacha ta'lim kafedrasi o'qituvchisi

Tayanch so'zlar: ekologik ta'lim, evolyutsiya, akvarium, kosmik ta'lim, didaktik, erdkinder.

Ключевые слова: экологическое образование, эволюция, аквариум, космическое образование, дидактика, эрдкиндер.

Key words: ecological education, evolution, aquarium, space education, didactics, erdkinder.

Bugungi kunda maktabgacha ta'lim sohasiga bolalarning rivojlanish darajasiga mos muhit deya ta'rif berishi bejiz emas, u butun diqqat markazi bola tarbiyasiga yo'naltirilgan. Zamonaviy maktabgacha ta'lim xoijiy tajribalardan foydalanishni taqozo etmoqda, jumladan Montessori metodikasidan foydalanishning ahamiyati kattadir. shuningdek maktabgacha yoshdagi bolalarda ekologik tarbiyasida Montessori metodikasidan foydalanishning muhim ahamiyati kasb etadi. Mariya Montessori «ekologik ta'lim» atamasidan foydalanmagan, u bolani tabiatning bir qismi deb hisoblagan, tabiiy rivojlanish va ijtimoiy tarbiya o'rtasidagi farqni ta'kidlagan.

Montessori ta'limida geografiya ta'limi – bu yer, iqlim, quruqlik, dengiz va osmon haqidagi fan sifatida tabiiy muhit va fazoviy shakllanish kabi inson hayotini tashkil etuvchi makonni tushunish demakdir. Bu zonada chaqaloq atrofidagi Koinot bilan tanishadi. Bola tirik va jonsiz tabiat, yovvoyi va uy hayvonlari tushunchalarini bir-biridan ajratishni o'rganadi, inson tanasi ichidagi organlar haqida ma'lumot oladi. Bundan tashqari, u haqiqiy tajribalar o'tkazadi va daraxt yonishi va tosh cho'kishini eksperimental ravishda tekshiradi, u karton vulqonni taqlid qiladi va haqiqiy otishni tashkil qiladi va daryo oqimini boshlaydi. Bola ongida uning atrofidagi dunyoda sodir bo'layotgan barcha narsalarning naqshlari va o'zaro bog'liqligi, Yerdagi har bir tirik mavjudotning qadr-qimmatini

va o'ziga xosligi, tabiatga g'amxo'rlik qilish zarurati haqida chuqur tushuncha paydo bo'ladi.

M. Montessori sinflarida ko'plab ko'katlar va gullar, gerbariyalar to'plamlari, urug'lar, mineral namunalari mavjud, shuningdek, ko'pincha qushlar, kichik hayvonlar, akvariumlar yashaydigan tirik burchaklar yaratiladi. Va bolalar uchta elementga sho'ng'iydilar: yer, suv va havo. Ammo bola nafaqat kuzatishi, balki harakat qilishi ham kerak!

M. Montessori «Bolalar uyi» asarida tabiatning bola hayotiga ta'sirini ochib beradigan bir qator qoidalarni ta'kidlaydi:

1. Bola tabiatni kuzatishni boshlaganda, asta-sekin tirik mavjudotlarga g'amxo'rlik qila boshlaydi.

2. Bola o'zi ekan o'simliklar va hayvonlarning hayoti ularga bo'lgan g'amxo'rlikiga bog'liqligini bilib, oldindan o'ylashni mustaqil ravishda o'rganadi. Bola va tirik organizmlar o'rtasida qandaydir sirli aloqa paydo bo'lib, uni o'qituvchining aralashuvisiz ma'lum harakatlarni bajarishga majbur qiladi.

3. Tabiatda ishlash jarayonida bolalar sabr-toqatni, ishonchli kutishni o'rganadilar, ular urug'ni yerga qo'yib, uning kurtaklarini kutishganda, shaklsiz o'simlikning birinchi ko'rinishini ko'rishadi va uning o'sishi, gullashi va gulning mevaga aylanishini kuzatadilar, ular bilan sodir bo'layotgan o'zgarishlarga e'tibor bering, Solishtiring. Shunday qilib, bolalar asta-sekin ongning tinch muvozanatiga ega bo'ladilar.

4. Bola inson taraqqiyotining tabiiy yo'lidan borishi kerak, bunday ta'lim shaxs evolyutsiyasini butun insoniyat evolyutsiyasi bilan uyg'unlashtiradi.

Buni bolaning uylarida amalga oshirish uchun hayvonlarni saqlash, o'simliklar yetishtirish kerak, ular baliq, kaptar, Amerika tovuqlari, bolalar bog'chalari, yer uchastkalari bo'lsin. Agar buning iloji bo'lmasa, siz terasta gulzorlarni qo'yishingiz va devorlarga toqqa chiqadigan o'simliklarni qo'yishingiz kerak. Montessori, F. Frebel singari, o'ta og'ir holatlarda, hatto derazadagi gulzorni ham bu maqsadga muvofiq deb biladi.

Shunday qilib, Montessori bolalar uchun hayvonlar va o'simliklarni parvarish qilish, to'shagini parvarish qilish muhimligini tan olishda Frebel bilan rozi. «Kosmik ta'lim» bobidagi «Montessori materiallari bilan mashqlar» asarida o'qituvchi kosmik ta'limning Markaziy g'oyasi insonni barcha xilma-xilligi va murakkabligi bilan bilish, uning madaniyat, tarix, tabiatdagi o'rnini tushunishdir. Inson tabiatning tashqi kuzatuvchisi emas, balki kosmosda sodir bo'layotgan hamma narsani chuqur o'rganadigan, o'z-o'zidan, sayyoradagi barcha odamlar o'rtasida qidiradigan kosmik mavjudotdir.

M. Montessori bu g'oyaga didaktik ma'no berdi, bu g'oyalarni bolalar bilan ishlashda qanday qilib hayotga tatbiq etishni, bolani tabiatga nisbatan ehtiyotkor,

tejamkor bo'lishga o'rgatishni ko'rsatdi. M. Montessori maktabgacha yoshdagi bolalarga tabiatni mustaqil bilish vositasi taklif qilingan mashqlar va tajribalarga asoslangan maxsus darslarni ishlab chiqdi. Masalan, uning xususiyatlari bilan tanishish, atrofdagi dunyoga yo'naltirish uchun suvni quyish; guldastalarni tayyorlash usullari, o'simliklarning hayoti uchun suvga bo'lgan ehtiyoj haqida g'oyalarni shakllantirish uchun kesilgan gullarga g'amxo'rlik qilish; estetik tuyg'ularni rivojlantirish, harakatlarni muvofiqlashtirish va boshqalar.

Mariya Montessori insonning kosmik vazifasi haqida yozgan, ta'limning asosiy maqsadi dunyoga faqat inson qila oladigan narsani bera oladigan va uni o'ziga xos, o'ziga xos tarzda qila oladigan shaxsni amalga oshirishga imkon berishdir. Mas'uliyatli kattalar bolalarga eng yaxshi sifatli madaniyatni tarqatishga intilishadi, shunda ular yetuk bo'lib, insoniyatga gumanizmning yangi ufqlarini ochish uchun yuqori namuna madaniyatini yaratadilar.

Montessori maktabida o'quvchilar dunyo va insoniyat tomonidan to'plangan dunyo haqidagi bilimlarni o'rganishga ilhomlantiradigan katta hikoyalar bilan tanishadilar, bu esa ekologik ta'lim va tabiatga muhabbatning asosiy qismiga aylanadi. Bolalar bog'da ishlaydi, ular tabiatdagi mavsumiy o'zgarishlarni kuzatadilar, ba'zi loyihalar doirasida sayohatlar uyushtiradilar, muzeylar va bog'larga tashrif buyurishadi. Erdkinderda yashovchi o'spirinlar hayotni tashkil qilishda tirikchilikka yaqin – bu insonning tabiiy dunyodan tashqarida emas, balki uning o'rnini yaxshiroq ko'rsatishi mumkin.

Bularning barchasi, shubhasiz, o'zlarini tirik sayyoraning bir qismi kabi his qiladigan ekologik mas'uliyatli odamlarni tarbiyalashga yordam beradi. Ammo maktab yoshida changni yutish ongining afzalliklari kattalar ta'limining afzalliklari bilan almashtiriladi, ya'ni bolaning har qanday ekologik tarbiyasi faqat shaxsning asoslari endigina qo'yilgan paytda o'sgan ildizdan rivojlanadi va meva beradi. Bola o'zini dunyoning bir qismi, o'zini dunyoda anglashi, tabiatda oziq-ovqat bazasidan boshqa narsani ko'rishi uchun changni yutish ongini nima suratga olishi kerak edi?

Kundalik hayotda bolalarni ekologik tarbiyalash

Tabiatning turi va unda qolish kim uchun dam olish manbai bo'ladi? Hayotining dastlabki yillarida yovvoyi tabiat bilan aloqada bo'lgan, quvonch va qiziqarli o'yin-kulgiga to'la vaqt o'tkazgan, qishloqda qiziqarli tajribalar bilan uchrashgan kishi uchun. Shaharlarda yashovchi bolalar uchun bunday tajriba o'z-o'zidan sodir bo'lmaydi, uni rejalashtirish va rejalarni amalga oshirish kerak. Bunday tadbirlar haqiqatan ham kattalar turmush tarziga mos kelishi va sizning sevimli mashg'ulotlaringizga mos kelishi juda muhimdir. Agar siz chodirli lager variantlarini yomon ko'rsangiz, rad etishingiz o'quv maqsadlarida boshlagan har qanday sayohat yoki sayohatni zaharlaydi. Quvonch va quvnoqlik hamma

narsaning kalitidir. Ehtimol, sizning tanlovingiz golf yoki safari, velosipedda yurish yoki Daryo bo'ylab sayohat qilishdir. Agar siz qishloq xo'jaligini axloqsizlik bilan bog'lasangiz, hayvonot bog'i sizni bezovta qilmasligi mumkin. Agar tabiat bilan aloqa sizga ham, farzandlaringizga ham quvonch va dam olib kelsa, bu nafaqat tarbiyaviy ma'noda, balki o'z-o'zidan, bu erda va hozirda ajoyib hayot sifatida qimmatli bo'ladi.

Yuliya Fausekning «Yosh bolalardagi axloq to'g'risida» maqolasida biz bog'lanish nazariyasiga hayratlanarli darajada mos keladigan fikrni topamiz: «Hayot hodisalarini kuzatishga odatlangan bola o'simliklar va hayvonlarga nisbatan uni kuzatayotgan kattalar unga qanday munosabatda bo'lishiga aylanadi. Qiziqish va kuzatuvchanlikning oshishi bilan uning tirik mavjudotlarga g'amxo'rlik qilishdagi tirishqoqligi oshadi. U tomonidan ekilgan o'simlikning hayoti to'g'ri sug'orishga, hayvonning hayoti esa g'amxo'rlik va g'amxo'rlikka bog'liqligiga ishonch hosil qilgandan so'ng, bola hayotda o'z kasbini his qilgan odam kabi hushyor bo'ladi. Bola va tirik mavjudot-o'simlik yoki hayvon o'rtasida mustaqil ravishda g'amxo'rlik qilishga undaydigan aloqa paydo bo'ladi.»

Darhaqiqat, qaram bo'lganlar uchun g'amxo'rlik qilish va mas'uliyatni o'z zimmasiga olish zarurati bola uchun mavjud bo'lgan shaklda amalga oshirilib, o'zini nafaqat moddiy jihatdan: «men qila olaman», balki ma'naviy jihatdan ham yaratuvchi shaxs sifatida yangi tushunishning kalitiga aylanadi: «men yarataman». Aynan boshqalarning farovonligida ishtirok etib, inson o'z taqdirining xo'jayini ekanligi to'liq tasdiqlanadi.

Ammo agar to'liq jismoniy rivojlanish uchun bolani tabiatning hayot beruvchi kuchlari bilan ta'minlash zarur bo'lsa, unda uning aqliy hayoti uchun bolaning ruhini tirik tabiatning bevosita tarbiyaviy kuchlari bilan boyitish uchun koinot bilan aloqa qilish kerak. Bunga erishish vositasi bolani dehqonchilik ishlariga, o'simliklar va hayvonlarni ko'paytirishga va shuning uchun tabiatni ongli ravishda kuzatishga yo'naltirishdir.

Xulosa o'rnida shuni aytishimiz kerakki, Hayotining dastlabki yillarida yovvoyi tabiat bilan aloqada bo'lgan, quvonch va qiziqarli o'yin-kulgiga to'la vaqt o'tkazgan, qishloqda qiziqarli tajribalar bilan uchrashgan kishi uchun. Shaharlarda yashovchi bolalar uchun bunday tajriba o'z-o'zidan sodir bo'lmaydi, uni rejalashtirish va rejalarini amalga oshirish kerak.

Adabiyotlar:

1. Maktabgacha ta'lim va tarbiya davlat standarti Vazirlar Mahkamasining 802 qarori. T-2020
2. Афанасьева, Т. И. Обучение Монтессори (по опыту работы) / т. И. Афанасьева. М.: МЦМ, 1996. 48 с.
3. Афанасьева, Т. И. План опытно-конструкторских работ по проектам / т. И. Афанасьева. М.: Рукопись, 1996. 24 С.

4. Богуславский, М. V. Тридцать лет по системе Монтессори / м. V. Богуславского. М.: Рукопись, 2000. 146 С.

5. Гогоберидзе, А. G., Солнцева, О. V. Дошкольная педагогика с основами воспитания и методики преподавания: учебник для вузов / Под ред. В. В. Фомина. -Санкт-Петербург: Питер, 2013. 464 С.

6. Гребенников, Л. R. Монтессори-экспериментальная программа для дошкольных учреждений с элементами педагогики / л. R. Гребенникова. Москва: ООО, 1996. 28 С.

7. Ilk qadam takomillashtirilgan Davlat o'quv dasturi T-2022 yil

РЕЗЮМЕ

Ushbu maqolada M. Montessori maktabgacha yoshdagi bolalarga tabiatni mustaqil bilish vositasi taklif qilingan mashqlar va tajribalarga asoslangan maxsus darslarni ishlab chiqdi. Masalan, uning xususiyatlari bilan tanishish, atrofdagi dunyoga yo'naltirish uchun suvni quyish; guldastalarni tayyorlash usullari, o'simliklarning hayoti uchun suvga bo'lgan ehtiyoj haqida g'oyalarni shakllantirish uchun kesilgan gullarga g'amxo'rlik qilish; estetik tuyg'ularni rivojlantiradi, harakatlarni muvofiqlashtiradi.

РЕЗЮМЕ

В этой статье М. Монтессори разработала специальные занятия, основанные на упражнениях и экспериментах, в которых дошкольникам предлагалось средство самостоятельного познания природы. Например, знакомство с его свойствами, наливание воды для ориентации на окружающий мир; приемы составления букетов, уход за срезанными цветами для формирования представлений о потребности в воде для жизни растений; развивает эстетические чувства, координирует действия.

SUMMARY

In this article, M. Montessori developed special classes based on exercises and experiments in which preschoolers were offered a means of independent knowledge of nature. For example, familiarization with its properties, pouring water to focus on the outside world; techniques for making bouquets, caring for cut flowers to form ideas about the need for water for plant life; develops aesthetic feelings, coordinates actions.